

8. Порядком консервації земель, затверджених наказом Держкомзему України від 17 жовтня 2002 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: <http://gska.2.gada.gov.ua>.

9. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / Кол. авт.: Л.О.Бондар, А.П.Гетьман, В.Г.Гончаренко та ін.; За заг. ред. В.В.Медведчука. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 656 с.

Вивчаренко О.А.

ПРАВОВІ ЗАХОДИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

В статті розкривають окремі питання правових заходів щодо охорони земель

Ключові слова: землі, охорона земель, заходи охорони, порядок охорони.

Вивчаренко О.А.

ПРАВОВЫЕ МЕРЫ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ЗЕМЕЛЬ

В статье раскрываются некоторые вопросы правовых мер относительно охраны земель

Ключевые слова: земли, охрана земель, меры охраны, порядок охраны

Vivcharenko O.A.

LEGAL MEASURES IN THE SPHERE OF LAND PROTECTION

In the article some legal measures in the sphere of land protection are analysed.

Keywords: land, land protection, measures on land protection.

Дремлюга К.О.

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

УДК 349.41+ 349.412.4

Громадяни України займають особливе правове становище серед інших суб'єктів земельних правовідносин. Це зумовлено основним призначенням сучасної держави, яке полягає у забезпеченні та захисті основних прав людини. На думку вчених, «реальний прояв провідного принципу правової держави про найвищу соціальну сутність людини може бути забезпечений через гарантування не лише загальних (конституційних), але й галузевих прав» [1, с.85].

У зв'язку з цим необхідним є комплексний аналіз земельної правосуб'єктності громадян України, дослідження їх земельної правоздатності та дієздатності, з'ясування особливостей правового становища громадян України як носіїв земельних прав.

Загальному науковому аналізу прав на землю громадян України присвячені праці Н.І.Титової, В.І.Андрейцева, М.В.Шульги, О.О.Погрібного, В.І.Семчика, В.В.Носіка, І.І.Каракаша, П.Ф.Кулиничча, О.М.Вовк, В.К.Гуревського В.П.Яніцького та інших вчених. Разом з тим, проблеми земельної правосуб'єктності громадян України не були предметом спеціального комплексного дослідження. У зв'язку з цим існує потреба у все-

бічному аналізі теоретичних засад і сучасного стану законодавчого забезпечення земельної правоздатності та дієздатності громадян України.

Метою статті є комплексний аналіз земельної правосуб'єктності громадян України, з'ясування її поняття, структури, особливостей і моменту виникнення та внесення пропозицій щодо вдосконалення земельного законодавства в цій частині.

Громадяни України є суб'єктами різних за галузевою належністю видів правовідносин. Відповідно до ч. 2 ст.2 Земельного кодексу України [2] вони визнаються також суб'єктами земельних відносин. Можливість участі громадян у земельних правовідносинах впливає також із змісту норм Конституції України (ст. ст.13, 14 та ін.). Одночасно слід визнати, що абсолютна більшість земельних правовідносин складається за участю саме громадян України, тому обґрунтовано їх можна вважати основними суб'єктами земельних правовідносин.

На думку представників загальної теорії держави і права «поняття «громадянин» означає особу, яка взаємопов'язана з певною державою необмеженими у просторі й часі специфічними юридичними зв'язками, що виражаються в належності особи до громадянства цієї держави» [3, с.73].

Законодавче визначення цього терміна вміщене у Законі України «Про громадянство України» [4], відповідно до ст.1 якого «громадянин України – особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України». Правильно зазначається в літературі, що «цей термін розкриває державно-правові характеристики особи, вказує на її належність до певної держави, на існування між ними певних юридичних зв'язків, які для особи виступають у формі прав, свобод і обов'язків, тобто її правового статусу» [3, с.73].

Слід зазначити, що термін «громадянин України» є складовою ширшого за змістом правничого терміна «фізична особа», який також часто використовується в нормативно-правових актах. Поняття фізичної особи у цивільному законодавстві розглядається достатньо широко: це – «людина як учасник цивільних відносин» (ст. 24 ЦК України) [5]. Загалом, до фізичних осіб належать як громадяни України, так й іноземці та особи без громадянства.

Враховуючи те, що земельно-правовий статус громадян України є значно ширшим порівняно із статусом інших фізичних осіб, особливо важливою видається проблема чіткого законодавчого розмежування їх земельних прав у нормативно-правових актах земельного законодавства. У зв'язку з цим недопустимим, на наш погляд, є вживання у нормативно-правових актах терміна «громадянин» без вказівки на правовий зв'язок з конкретною державою як синоніма терміна «фізична особа».

Вважаємо, що подібне змішування понять може призвести до неоднозначного тлумачення правових норм та виникнення проблем у процесі реалізації нормативно-правових актів земельного та інших галузей законодавства. В силу цього допустимим видається використання терміна «громадянин» лише як умовного синоніма вужчого за значенням поняття – «громадянин України».

Загальні правові можливості набуття громадянами України прав на землю визначені Конституцією України [6]. Відповідно до ч.2 ст.13 Конституції України кожен громадянин має право користуватися об'єктами права власності Українського народу відповідно до закону. Крім того, як випливає зі змісту ч.2 ст.14 Основного Закону нашої держави громадяни України є суб'єктами права власності на землю, що набувається і реалізується ними виключно відповідно до закону. Важливе значення мають також правові приписи, вміщені у ст.41 Конституції України, щодо набуття громадянами права приватної власності, її непорушності та недоторканості тощо.

Як вірно зазначає В.І.Андрейцев, «найширший обсяг правосуб'єктності надається громадянам України, які можуть набувати прав на земельну ділянку будь-яких категорій земель» [7, с.35]. Винятком є хіба що землі оборони як особливий вид земель спеціального призначення у складі однієї з категорій. На особливе правове становище громадян у суб'єктному складі відносин власності на землю вказує і В.В.Носік [8, с.206-207]. При цьому автор зазначає, що «не стільки біологічна, скільки соціальна сутність громадян є визначальною для визнання їх учасниками земельних правовідносин» [8, с.208].

Громадяни України дійсно займають особливе місце серед інших суб'єктів земельних правовідносин, в тому числі й інших фізичних осіб. Про найбільш широкий обсяг земельної правосуб'єктності громадян України порівняно з іноземцями та особами без громадянства свідчить, зокрема, особливе коло підстав набуття земельних ділянок у приватну власність (ч.1 ст.81 ЗК України). Адже, лише громадяни України відповідно до ч.1 ст.81 ЗК України можуть набувати право власності на земельні ділянки на підставі: безоплатної передачі із земель державної і комунальної власності; приватизації земельних ділянок, що були раніше надані їм у користування; виділення в натурі (на місцевості) належної їм земельної частки (паю).

Оскільки відповідно до ч. 4 ст. 22 ЗК України землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватися у власність іноземним громадянам та особам без громадянства, серед усіх фізичних осіб лише громадяни України визнаються легальними власниками найбільш цінної категорії земель – земель сільськогосподарського призначення. Це перед-

бачає можливість набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення для ведення фермерського господарства (ст. ст. 31, 32 ЗК України), особистого селянського господарства (ст. 33 ЗК України), садівництва (ст. 35 ЗК України) тощо.

Існуючі обмеження щодо набуття у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення іноземцями та особами без громадянства (ч.4 ст.22 ЗК України), а також законодавче закріплення обов'язку останніх відчужити протягом року такі земельні ділянки, прийняті у спадщину (ч.4 ст.80 ЗК України) є виправданими, адже землі сільськогосподарського призначення – це унікальна за своїми природними якісними характеристиками категорія земель, що є основою життєдіяльності та добробуту всього суспільства, а тому потребує особливої, посиленої державної охорони. У зв'язку з цим правильно вказує М.В. Шульга, що «спосіб регулювання відносин приватної земельної власності повинен мати суспільно доцільний характер» [9, с.100].

Одним із визначальних напрямів реформування земельних відносин в Україні є забезпечення прав на землю громадян України, адже саме вони є основними суб'єктами приватного господарювання на землях сільськогосподарського призначення, власниками та користувачами інших категорій земель. Це, на наш погляд, зумовлює особливе правове становище громадян України серед інших суб'єктів земельних правовідносин.

Крім того, пріоритет прав і свобод людини та громадянина є необхідною ознакою соціальної правової держави, що підтверджується й конституційним положенням про те, що «людина визнається найвищою соціальною цінністю» [6]. Тому на сьогодні існує першочергова необхідність гарантування та забезпечення земельних прав саме цих суб'єктів у зв'язку з їх найменшою правовою захищеністю.

Як зазначають Н.І.Титова та М.Я.Ващишин, громадяни України, у тому числі й селяни як такі, мають правосуб'єктність, яка виникає у них з народження [1, с.91]. Для з'ясування змісту земельної правосуб'єктності громадян України вихідним є загальне поняття правосуб'єктності.

У теорії держави і права під правосуб'єктністю (з англійської *legal capacity*) розуміють «здатність суб'єкта бути учасником правовідносин» [3, с.227] або ж «здатність фізичних і юридичних осіб у встановленому порядку бути суб'єктами права, тобто носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків» [10, с.697]. Поряд із загальною правосуб'єктністю в юридичній науці виділяють також галузеву (земельну) та спеціальну правосуб'єктність громадян [11, с.44; 1, с.91]. При цьому під земельною правосуб'єктністю переважно розуміють «спроможність бути учасником земельних правовідносин» [12, с.13]. Слід відзначити, що окремими вченими пропонується також виділяти земельно-процесуальну

правосуб'єктність, як «таку властивість суб'єктів земельно-процесуальних правовідносин, що дозволяє їм бути носіями функцій, повноважень, прав і юридичних обов'язків та надає можливість вступати в земельно-процесуальні правовідносини» [13, с.11].

Проте слід погодитися з О.Ф.Скакун, яка зазначає, що не слід отожднювати правосуб'єктність, як властивість особи, і самі права, носієм яких є особа саме в силу цих властивостей. Відповідно до правильного переконання вченої, «правосуб'єктність – це самостійна правова категорія, що існує поряд із правами та обов'язками» [14, с.536]. Тому вважаємо, що участь громадян України в земельно-процесуальних відносинах реалізується в межах їх земельної правосуб'єктності.

Правосуб'єктність громадян України включає їх правоздатність та дієздатність [3, с.228; 15, с.444; 16, с.7]. Деякі вчені в якості окремого елемента правосуб'єктності фізичних осіб виділяють ще й деліктоздатність [10, с.697; 14, с.539]. Хоча, на наш погляд, така позиція є дискусійною і буде нами розглянута детальніше при аналізі дієздатності громадян України.

Правоздатність (з англійської *passive capacity*) – це обумовлена нормами права здатність суб'єкта мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки [3, с.228]. В окремих випадках під правоздатністю розуміють «можливість» суб'єкта мати права та обов'язки [14, с.538; 10, с.694]. Проте, як справедливо відзначає І.В.Бойко, правоздатність - це здатність, а не можливість суб'єкта, оскільки перше поняття більш наближене до характеристики особи, а друге вказує на можливе існування зовнішніх, не завжди залежних від волі особи обставин [17].

За переконанням Н.В.Оніщенко та О.В.Зайчука, «правоздатність – не природна, а суспільно-правова якість суб'єктів, що має абсолютний, універсальний характер» [15, с.441].

Відповідно до видів правосуб'єктності у теорії права розрізняють такі види правоздатності: загальну, галузеву (міжгалузеву) та спеціальну [15, с.442; 3, с.228; 14, с.538-539]. Зокрема, під галузевою правоздатністю слід розуміти «здатність суб'єкта мати права та обов'язки, закріплені певною галуззю права» [15, с.228] або ж «здатність особи бути учасником відносин, які регулюються нормами тієї чи іншої галузі права» [10, с.697].

Поняття земельної правоздатності громадян держави досліджувалося вченими ще в радянський період розвитку науки земельного права. Так, Г.О.Аксеньюнок зазначав, що «земельна правоздатність громадян СРСР невіддільна від їх здатності мати земельні права, тобто володіти землею на праві користування і виконувати обов'язки по використанню наданої їм землі із застосуванням своєї особистої праці» [18, с.119].

Відтак, земельна правоздатність громадян України, як різновид галузевої, полягає у здатності громадянина мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки, закріплені нормами земельного права. Зміст земельної правоздатності (як і загальної правоздатності фізичних осіб) «залежить від вікового та вольового критеріїв» [16, с.6].

Загальні засади земельної правоздатності громадян України визначаються нормами ЦК України. На жаль, ЗК України не містить спеціальних норм щодо земельної право- та дієздатності. Тому у правозастосуванні ці питання вирішуються з точки зору загальних засад цивільної правосуб'єктності особи [8, с.207].

Більше того, деякими вченими не визнається необхідність виділення та законодавчого закріплення земельної правоздатності фізичних осіб. Так, О.Г.Полинкова зазначає, що «видається недоцільним виділяти категорію «земельної правоздатності», оскільки на дані правовідносини поширюють свою дію норми цивільного законодавства про право- і дієздатність» [19, с.16].

Між тим, В.В.Носік справедливо зазначає, що «застосування загальних засад цивільної право-дієздатності до визначення правового статусу громадян як суб'єктів права власності на землю може мати місце лише тоді, коли земля законодавчо буде визнана об'єктом нерухомого майна. В умовах роздільного правового регулювання земельних і майнових відносин правовий статус громадян як суб'єктів права власності на землю доцільно визначати за аналогією з нормами цивільного права щодо загальної право- та дієздатності громадян з урахуванням вимог земельного та іншого законодавства» [8, с.208]. Такий підхід, на наш погляд, відповідатиме й загальному принципу субсидіарного застосування норм цивільного права до регулювання земельних правовідносин.

Згідно з ч.2 ст.25 ЦК України цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження. Проте, як відзначають науковці, на відміну від цивільної правоздатності, земельна правоздатність не завжди виникає з моменту народження, а залежить від того, чи є народжена фізична особа громадянином України [8, с.209]. У зв'язку з цим В.В.Носік розглядає визначені законодавством підстави набуття громадянства України одночасно й підставами виникнення земельної правоздатності громадян [8, с.209]. Погоджуючись у цілому із запропонованим підходом, доцільно зазначити, що підставою виникнення земельної правоздатності громадян в такому випадку можна розглядати юридичний факт набуття громадянства України, а не підстави його набуття. Аналогічно, й припинення громадянства України слугуватиме підставою для припинення земельної правоздатності такої особи.

ЦК України у ч.1 ст.26 закріплює загальне правило, за яким усі фізичні особи є рівними у здатності мати цивільні права та обов'язки. Проте, Н.І.Титовою та М.Я.Ващишин на прикладі земельної правоздатності громадян України стосовно земель сільськогосподарського призначення обґрунтовано положення про те, що обсяг її може бути неоднаковим [1, с.92-93, 94]. Як зазначають автори, «пріоритетний і найбільший обсяг земельної правоздатності стосовно земель сільськогосподарського призначення належить громадянам України в особі селян» [1, с.93].

Одним із структурних елементів правосуб'єктності громадян України є дієздатність. Під дієздатністю (з англійської *active capacity*) розуміють передбачену нормами права здатність особи самостійно, своїми усвідомленими діями здійснювати (використовувати і виконувати) суб'єктивні права і юридичні обов'язки [14, с.539].

Відтак, земельна дієздатність, як складова земельної правосуб'єктності, розглядається вченими як спроможність особи своїми діями набувати земельні права і створювати для себе земельні обов'язки [20, с.54]. Г.О.Аксеньюнок визначає земельну дієздатність як «здатність своїми діями здійснювати встановлення, зміну чи припинення земельних правовідносин» [18, с.121].

Проте відповідно до ч.2 ст. 30 ЦК України цивільна дієздатність фізичної особи трактується дещо ширше. Її законодавче поняття включає здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання. Аналогічно визначається загальне поняття дієздатності в енциклопедичній літературі [10, с.190]. У зв'язку з цим, на наш погляд, деліктоздатність недоцільно розглядати як окремий елемент правосуб'єктності, оскільки законодавчо закріплене поняття дієздатності по суті охоплює й деліктоздатність.

Виходячи з наведених визначень, земельну правоздатність громадян України слід розглядати як здатність громадянина України своїми діями набувати земельних прав і самостійно їх здійснювати, створювати для себе земельні обов'язки і самостійно їх виконувати, а також здатність нести земельно-правову відповідальність у разі їх невиконання.

Окремого пояснення потребує зміст такого елемента земельної дієздатності громадян України, як їх деліктоздатність. Так, на наш погляд, до змісту земельної дієздатності слід включати лише здатність суб'єкта нести земельно-правову відповідальність, як особливий вид еколого-правової відповідальності. Щодо стосується здатності бути суб'єктом адміністративної, кримінальної чи інших видів юридичної відповідальності

ті за порушення земельного законодавства, то вона охоплюється поняттями відповідно адміністративної, кримінальної правосуб'єктності.

Обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб, встановлений ст.ст. 31-41 Цивільного кодексу, України, є диференційованим та залежить передусім від віку особи, стану її здоров'я, інших обставин. У зв'язку з цим цивільне законодавство розрізняє часткову дієздатність, неповну, повну, обмежену та визнання особи недієздатною [21, с.90-91.].

Що ж стосується земельної дієздатності, то чинне законодавство взагалі не визначає моменту її набуття. Радянська земельно-правова наука, виходячи із змісту чинних тоді актів колгоспного законодавства, визначала моментом настання повної земельної дієздатності досягнення особою 16-річного віку [18, с.123].

Сьогодні, виходячи із змісту нормативно-правових актів земельного законодавства України, можна зробити висновок, що повну земельну дієздатність громадяни України набувають за загальним правилом з моменту досягнення 18-річного віку. Проте, як зазначає В.В.Носік, «невирішеними в законодавстві залишаються питання щодо земельної дієздатності осіб, які не досягли 18 років, однак мають повну дієздатність при реалізації інших майнових прав» [8, с.212]. Автор відзначає певну неузгодженість правових норм земельного законодавства та положень нормативно-правових актів аграрного законодавства, які допускають членство осіб, що досягли 16-річного віку, в колективних сільськогосподарських підприємствах та сільськогосподарських кооперативах [8, с.212]. При цьому вчений робить висновок, що «за загальним правилом, громадянин України, який виходить з членів КСП зі своїм земельним паєм, не набуває повної дієздатності до 18 років» [8, с.213].

Зокрема, у нормативних актах земельного законодавства не передбачено спеціальних правил щодо можливості виникнення повної земельної дієздатності у разі набуття повної цивільної дієздатності в порядку та на умовах, передбачених ч.2 ст.34, ст. 35 ЦК України. Більше того, окремі положення нормативно-правових актів взагалі виключають таку можливість. Наприклад Законом України «Про фермерське господарство» [22] (ч.1 ст.5) передбачено, що право на створення фермерського господарства (а отже відповідно до змісту ст.7 цього Закону - й право на набуття у власність земельної ділянки для цих цілей) має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку, виявив бажання та пройшов професійний відбір на право створення фермерського господарства. Таким чином, поряд із набуттям повної дієздатності законодавчо встановлено й додаткову вимогу – обов'язкове досягнення громадянином України 18-річного віку.

На наш погляд, у кодифікованому акті земельного законодавства необхідно закріпити положення про те, що у випадку набуття фізичною особою повної цивільної дієздатності, вона одночасно набуває й повну земельну дієздатність. Крім того, необхідно законодавчо визначити можливість надання повної земельної дієздатності до досягнення відповідного віку членам колективних сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, фермерських господарств та особам, що ведуть особисте селянське господарство.

Правильно зазначають вчені, що дієздатність перебуває у тісному взаємозв'язку з правоздатністю і «разом з останньою вона вказує на потенційну можливість суб'єктів бути учасниками різних правовідносин» [15, с.442]. Разом з тим, не можна погодитися з думкою авторів про те, що наявність дієздатності «є необхідною умовою для виникнення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків» [15, с.442].

Таким чином, особливе становище громадян України серед інших суб'єктів земельних правовідносин зумовлене:

- основним призначенням соціальної правової держави, яке полягає у забезпеченні та захисті прав і свобод людини та громадянина;

- сучасними потребами реформування земельних правовідносин шляхом перерозподілу земель державної та комунальної власності.

Такий специфічний земельно-правовий статус громадян України, що передбачає найширший обсяг правосуб'єктності, проявляється у:

- існуванні та законодавчому визнанні диференційованих за змістом суб'єктивних прав на землю громадян України;

- законодавчому закріпленні найширшого кола підстав набуття прав на землю;

- юридичних гарантіях прав на землю громадян України, в тому числі й гарантіях набуття таких прав.

Важливим на сьогодні є спеціальне законодавче закріплення моменту набуття повної земельної дієздатності громадянами України з урахуванням особливостей існуючих організаційно-правових форм господарювання на землі.

Майбутнє вирішення проблем законодавчого регулювання земельної правосуб'єктності громадян України можливе шляхом визначення у кодифікованому акті земельного законодавства України підстав, порядку та умов її набуття, вичерпного переліку суб'єктивних прав на землю громадян України та їх системного змісту, що й повинно стати предметом подальших наукових розробок.

1. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. Науково-навчальний посібник / [Титова Н.І., Федорович В.І., Вапцішин М.Я. та ін.]; за ред. Н.І.Титової. – Львів: ПАІС, 2005.- 368 с.

2. Земельний кодекс України [прийнятий 25.10.2001 р.; за станом на 01.01.2010 р.] // Законодавство України / Офіційний сайт Верховної Ради України / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2768-14&p=1260367601804777>
3. Теорія держави і права: Навч. посіб. / За заг. ред. С.Л.Лисенкова, В.В.Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
4. Про громадянство України: Закон України [прийнятий 18.01.2001 р.; за станом на 20.06.2007 р.] // Законодавство України / Офіційний сайт Верховної Ради України / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2235-14>
5. Цивільний кодекс України. – К.: Парламентське видавництво, 2003. – 352 с.
6. Конституція України [прийнята 28.06.1996 р.; за станом на 08.12.2004 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст.141.
7. Андрейцев В.І. Земельне право і законодавство суверенної України: Актуальні проблеми практичної теорії / Андрейцев В.І. – К.: Знання, 2005. – 445 с.
8. Носік В.В. Право власності на землю Українського народу: Монографія / Носік В.В. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
9. Шульга М.В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях / Шульга М.В. – Харьков, 1998. – 224 с.
10. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. Ю.С.Шемпученка]. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992 с.
11. Алексеев С.С. Общая теория права / С.С.Алексеев. – М.: Юридическая литература, 1982. – 360 с. – (Курс в 2 т. / С.С.Алексеев; т.2).
12. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / [Бондар Л.О., Гетьман А.П., Гончаренко В.Г., та ін.]; за заг. ред. В.В. Медведчука. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 656 с.
13. Ковальський Д.В. Земельно-процесуальні правовідносини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природноресурсове право» / Д.В.Ковальський. — Х., 2006. — 20 с.
14. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): [підручник] / О.Ф.Скакун. – Харків: Еспада, 2006. – 776 с.
15. Теорія держави і права: Академічний курс / [О.В.Зайчук, А.П.Засць, В.С.Журавський та ін.]; за ред. О.В.Зайчука. – [2-е видання, перероблене і доповнене]. – Київ, Юрінком Інтер, 2005.
16. Чернолуцький Р.В. Проблеми правосуб'єктності осіб у колізійному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Р.В. Чернолуцький. - Одеса, 2006. - 20с.
17. Бойко І.В. Правовий статус громадян у сфері виконавчої влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / І.В.Бойко. – Харків, 2000. -22с.
18. Аксенюк Г.А. Земельные правоотношения в СССР / Г.А.Аксенюк. - М.: Государственное издательство юридической литературы, 1958. – 424 с. 40
19. Польнюкова Е.Г. Признание права частной собственности на земельные участки: проблемы теории: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид.

наук: спец. 12.00.03 – «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право», спец. 12.00.06 – «Природоресурсное право; аграрное право; экологическое право» / Е.Г.Польникова. - Москва – 2008 - 23 с.

20. Гуревський В.К. Право приватної власності громадян України на землі сільськогосподарського призначення / В.К.Гуревський – Одеса: АстроПринт, 2000. - 136 с.
21. Харитонов Є.О. Цивільне право України: Підручник / Є. О. Харитонов, Н. О. Санахметова. – К.: Істина, 2003. – 776 с.
22. Про фермерське господарство: Закон України [прийнятий 19.06.2003 р.; за станом на 13.11.2009 р.] // Законодавство України / Офіційний сайт Верховної Ради України / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=973-15>

Дремлюга К.О.

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.

Статтю присвячено комплексному аналізу земельної правосуб'єктності громадян України. Автором досліджено поняття та особливості земельної правоздатності та дієздатності громадян України. Аргументовано положення про специфічний земельно-правовий статус громадян України. Внесено пропозиції щодо вдосконалення законодавчого регулювання земельної правосуб'єктності громадян України.

Ключові слова: громадянин України, правосуб'єктність, правоздатність, земельна правоздатність, права на землю.

Дремлюга К.О.

ОСОБЕННОСТИ ЗЕМЕЛЬНОЙ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ ГРАЖДАН УКРАИНЫ.

Статья посвящена комплексному анализу земельной правосубъектности граждан Украины. Автором исследовано понятие и особенности земельной правоспособности и дееспособности граждан Украины. Аргументированно положение про специфический земельно-правовой статус граждан Украины. Внесены предложения относительно совершенствования законодательной регуляции земельной правосубъектности граждан Украины.

Ключевые слова: гражданин Украины, правосубъектность, правоспособность, земельная правоспособность, права на землю.

Dremlyuga K. O.

FEATURES OF LAND LEGAL PERSONALITY OF CITIZENS OF UKRAINE.

The article is devoted to complex analysis of the land legal personality of citizens of Ukraine. The author investigated concept and features of land legal personality and capability of citizens of Ukraine. The position about specific land-legal status of citizens of Ukraine was argued. The proposals for improvement of legislative regulation of land legal personality of citizens of Ukraine were submitted.

Keywords: citizen of Ukraine, legal personality, legal ability, land legal ability, rights on land.